

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Письменської Оксани Вікторівни «Розбещення неповнолітніх: склад злочину та кримінально-правові засоби реагування», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право (галузь знань 08 Право)

Дисертація Письменської Оксани Вікторівни «Розбещення неповнолітніх: склад злочину та кримінально-правові засоби реагування», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право (галузь знань 08 Право) виконана в науково-дослідній лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Донецького державного університету внутрішніх справ (протокол від 03 серпня 2023 року № 20). Тема дисертації узгоджується з науковим напрямом кримінального права, що виконана за спеціальністю 081 Право.

Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Оксани Письменської «Розбещення неповнолітніх: склад злочину та кримінально-правові засоби реагування» підготовлений за результатами попереднього розгляду цієї дисертації та публічної презентації Оксани Письменської наукових результатів зазначеної дисертації, який відбувся 14 березня 2025 року (протокол № 3 розширеного засідання науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням факультету № 3).

Рецензенти:

- 1) завідувач кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1, кандидат юридичних наук, доцент Андрій Удод;
- 2) доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Юлія Данилевська.

За результатами засідання було складено такий висновок.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Проблема т.зв. статевих злочинів загалом і зокрема статевих злочинів щодо неповнолітніх до нині залишається актуальною, оскільки такі діяння неодмінно становлять підвищену суспільну небезпеку. Діти внаслідок їх розумової та фізичної незрілості потребують посиленої охорони від противоправних посягань, які порушують їхній подальший нормальний фізичний та психологічний розвиток. У результаті вчинення щодо них сексуальних посягань формуються неправильні уявлення про статеві стосунки, що може призвести до деформації особистості.

Як відомо, злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості – це суспільно небезпечні діяння, що порушують встановлений у суспільстві порядок статевих відносин і основні принципи статевої моральності, і які

виражаються в посяганні на статеву свободу та статеву недоторканність особи. Ступінь небезпеки розбещення неповнолітніх, як одного зі злочинів проти статевої недоторканності особи, полягає не лише в його аморальності, а й у небезпечності потенційних наслідків, завдає шкоди нормальному розвитку дітей, травмує їхню психіку та впливає на подальші взаємовідносини у сексуальній сфері.

Охорона дитинства і захист прав дітей належать до головних завдань кожної демократичної, соціальної і правової держави. У статті 3 Конституції України зазначено, що людина, її життя, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Наведені положення Основного Закону держави знайшли своє відображення в ч. 1 ст. 1 КК України, де зазначено, що одним із завдань кримінального законодавства є правове забезпечення охорони статевої свободи та статевої недоторканності.

В Україні неповнолітні все частіше стають жертвами різних видів кримінально протиправної діяльності. Занепад суспільної моралі, ціннісних орієнтирів у статевій сфері, зростання насильства в сім'ї, погіршення психічного здоров'я і деформація сексуальних орієнтацій у певної частини дорослого населення та інші негативні тенденції призводять до такого явища, як розбещення неповнолітніх. На сучасному етапі економічних та політичних перетворень перед державою та юридичною наукою перманентно виникають проблеми щодо розроблення питань, пов'язаних з кримінально-правовою охороною статевої недоторканності дитини.

Можна припустити, що кримінально-правова норма про відповідальність за розбещення неповнолітніх не здатна ефективно захистити від сексуального розбещення. Криміногенна ситуація у середовищі неповнолітніх залишається складною, бо недостатня ефективність існуючих засобів і методів для ефективного розслідування та подальшого запобігання його вчинення, а пошук способів і засобів вирішення зазначених проблем відбувається досить повільно. Саме тому існує гостра необхідність узагальнення наукових ідей і підходів для вдосконалення законодавства про відповідальність за розбещення неповнолітніх, оптимізації відповідної кримінально-правової норми, надання рекомендацій щодо практики її застосування та використання кримінально-правових засобів реагування на розбещення неповнолітніх.

Питання розбещення неповнолітніх вивчалось у контексті дослідження злочинів проти статевої свободи і статевої недоторканності у працях таких учених, як: М. Авдєєва, С. Авраменко, П. Андрушко, М. Бажанов, І. Бандурка, Л. Дорош, О. Дудоров, А. Дьяченко, К. Задоя, В. Навроцький, Н. Озова, О. Світличний, О. Синєокого, В. Тацій, В. Фурса, М. Хавронюк та інших.

Проблема кримінально-правового забезпечення відповідальності за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності, незважаючи на вагомий внесок згаданих учених, на сьогодні залишається актуальною і зумовлює необхідність комплексного та концептуального дослідження проблем кримінально-правової охорони статевої недоторканності неповнолітніх.

Дисертаційне дослідження проведено відповідно до Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та

насилъству за ознакою статі на період до 2025 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 р. № 728-р. Тема дисертаційного дослідження обрана в межах Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженої Наказом МВС України від 11 червня 2020 р. № 454; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки, затвердженої Наказом МВС України від 21 травня 2024 р. № 326.

2. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших в Україні комплексних досліджень розбещення неповнолітніх як складу злочину та засобів кримінально-правового реагування щодо осіб, які його вчиняють. Найвагоміші результати, що містять наукову новизну, є такими:

вперше:

– доведено, що вольові ознаки умислу суб'єктивної сторони розбещення неповнолітніх, характеризуються передбаченням настання істотної шкоди для нормального статевого (сексуального) розвитку неповнолітніх осіб, а так само бажанням настання цієї шкоди, і ці ознаки потребують установлення у кожному кримінальному провадженні за ст. 156 КК України;

– пропонується у ст. 156 КК України визначити зміст психічного ставлення особи до віку потерпілого, скориставшись наявним у КК України досвідом, та зазначити про завідомість стосовно віку потерпілої особи;

– на основі узагальнення практики застосування ст. 156 КК України встановлено, що для розбещення неповнолітніх мотивом, який домінує, є сексуальний мотив (прагнення задовольнити потребу в сексуальному впливі на неповнолітню особу); мета розбещення неповнолітніх здебільшого – це задоволення статевої пристрасті правопорушника, збудження у потерпілої особи статевого інстинкту;

– доведено потребу узгодити санкції ст. 155 КК України з санкціями ст. 156 КК України, зважаючи на те, що розбещення неповнолітніх є злочином, який характеризується більш високим ступенем суспільної небезпечності;

– обґрунтовано ідею передбачити у санкції ч. 1 ст. 156 КК України такий альтернативний вид основного покарання, як пробаційний нагляд, а так само виключити із санкції ч. 2 ст. 156 КК України додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

– доводиться, що розбещення неповнолітніх може утворювати ідеальну сукупність з домашнім насильством у разі, якщо особа вчиняє умисне систематичне психологічне насильство, щодо неповнолітньої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, у спосіб її розбещення;

– встановлено, що діяння, ознаки якого містить ст. 156-1 КК України, слід розглядати як первинний етап у виді готування до розбещення неповнолітніх, а отже, утворення сукупності цих кримінальних правопорушень виключається;

удосконалено:

– положення щодо основного безпосереднього об'єкта розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України), яким є нормальний статевий (сексуальний)

розвиток неповнолітніх осіб, а додатковим (обов'язковим) – їхня статева недоторканість, з огляду на що запропоновано передбачити норму про кримінальну відповідальність за розбещення неповнолітніх в окремому розділі КК України (про посягання на інтереси дітей);

– положення про те, що суб'єктом розбещення неповнолітніх є особа, яка досягла віку повноліття, тобто підвищений вік розглядається як додаткова спеціальна ознака, що може визначати суб'єкта складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 156 КК України;

– положення про зміст суб'єктивної сторони розбещення неповнолітніх та ознаки, які характеризують психічне ставлення особи, яка вчиняє розпусні дії;

– наукові підходи щодо особливо кваліфікованого складу розбещення неповнолітніх у виді вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла одинадцятирічного віку;

– позицію, згідно з якою пропонується уніфікувати використання у кримінальному законодавстві України термінологічного звороту «малолітня особа» та нормативно визначити дефініцію близьких осіб, яке б слугувало потребам закону про кримінальну відповідальність;

отримали подальший розвиток:

– аргументи щодо можливості визнання розбещення неповнолітніх (за належних для того підстав) малозначним діянням;

– положення, відповідно до якого, якщо особа припускається сумлінної помилки щодо фактичного віку потерпілої особи, то кваліфікація вчиненого за ст. 156 КК України виключається;

– наукова позиція, згідно з якою вчинення розпусних дій стосовно малолітньої особи інкримінується як тоді, коли він достовірно знав або припускав, що вчинює розпусні дії з малолітньою особою, так і в тому разі, коли він міг і повинен це усвідомлювати;

– положення, відповідно до якого особа, яка вчинила розпусні дії щодо неповнолітнього або неповнолітньої, будучи впевненою, що потерпіла особа не досягла чотирнадцяти років, підлягає відповідальності за закінчений замах на вчинення розпусних дій щодо малолітньої особи.

3. Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертаційній роботі положення можуть бути використані у:

– *науково-дослідній діяльності* – для подальших теоретичних досліджень відповідальності за розбещення неповнолітніх за кримінальним правом України;

– *правотворчій діяльності* – з метою вдосконалення правового регулювання кримінально-правової протидії розбещенню неповнолітніх;

– *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності практики застосування кримінального законодавства України за розбещення неповнолітніх;

– *освітньому процесі* – у межах викладання дисципліни «Кримінальне право», підготовки навчально-методичних матеріалів: підручників, навчальних посібників тощо.

4. Наукові публікації, у яких висвітлено основні результати дисертаційного дослідження, та повнота їх опублікування.

Основні наукові результати дисертації Оксани Письменської «Розбещення неповнолітніх: склад злочину та кримінально-правові засоби реагування» відображено у трьох наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України та тезах п'яти доповідей, підготовлених у межах участі в науково-практичних заходах.

Наукові статті, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1). Письменська О. В. Об'єктивна сторона розбещення неповнолітніх: аналіз теоретичних положень та кримінально-правових засад установлення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2022. № 3 (99). С. 140 – 158.

2). Письменська О. В. Суб'єктивні ознаки розбещення неповнолітніх: дискусійні питання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. Випуск 75: частина 2. С. 119 – 124.

3). Письменська О. В. Ознаки, що кваліфікують розбещення неповнолітніх: кримінально-правовий аналіз. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету імені Короля Данила Галицького: Серія Право*. 2024. № 17 (29). С. 291 – 299 DOI: <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2024.17.29.8>

Опубліковані тези доповідей,

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1). Письменська О. В. Об'єкт розбещення неповнолітніх: загальний кримінально-правовий аналіз. *Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи* : матеріали круглого столу (23 вересня 2022 р.) / упор. І. В. Гловюк, Н. Р. Лащук, В. В. Навроцька, І. Р. Серкевич, Н. І. Устрицька. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 68 – 72.

2). Письменська О. В. Розпусні дії в складі злочину розбещення неповнолітніх: проблеми тлумачення кримінального закону. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали XII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 30 листоп. 2022 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.] / упоряд. А. А. Вознюк, О. М. Шармар, О. А. Федоренко. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 124 – 127.

3). Письменська О. В. Ознаки, що кваліфікують розбещення неповнолітніх (проблеми вдосконалення кримінального законодавства). *International scientific conference “Scientific innovations in law amidst the impact of the Russian-Ukrainian war on the legal system”* : conference proceedings (February 7 – 8, 2024. Riga, the Republic of Latvia). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. P. 127 – 131.

Зазначені публікації містять належне обґрунтування отриманих наукових результатів, опубліковані у виданнях, кількість та рівень яких відповідає встановленим вимогам, характеризуються повнотою викладення матеріалів дисертації, опубліковані в різних випусках (номерах) наукових періодичних

видань. З-поміж наведених публікацій немає таких, у яких повторюються наукові результати, опубліковані раніше в інших наукових публікаціях, що вже зараховані за темою дисертації. Опублікування результатів дисертації Оксани Письменської за темою «Розбещення неповнолітніх: склад злочину та кримінально-правові засоби реагування» узгоджується з вимогами, установленними у п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

5. Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження. Основні положення та наукові результати роботи є обґрунтованими, базуються на аналізі сучасних літературних джерел з тематики дослідження та узагальненні практики застосування кримінального законодавства України.

Структура дисертаційного дослідження Оксани Письменської відповідає визначеній меті та поставленим завданням дослідження. Робота складається з анотацій, зі вступу, чотирьох розділів, які охоплюють десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Викладення результатів дослідження здійснено на належному науково-методичному рівні із застосуванням механізмів та засобів спеціальної юридичної термінології. Наукові положення та рекомендації є достатньо аргументованими, базуються на ґрунтовному аналізі доктринальних джерел у сфері кримінального права, поглядів та аргументів учених-юристів, нормативно-правових актів, статистичних даних.

Дисертація написана грамотно, оформлена згідно з чинними вимогами, передбаченими Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Оформлення дисертації відповідає вимогам, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40). Мовностилістична культура роботи досить висока. Список використаних літературних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації зроблено з дотриманням вимог.

Загальний висновок

З огляду на викладене, представлена для розгляду дисертаційна робота Письменської Оксани Вікторівни «Розбещення неповнолітніх: склад злочину та кримінально-правові засоби реагування» є такою, що узгоджується з установленними вимогами з позиції наукової новизни, обґрунтованості і достовірності, теоретичного і практичного значення.

Зазначена дисертація є завершеною працею, сформульовані в ній наукові результати містять елементи наукової новизни, які мають теоретичне і практичне значення для науки кримінального права.

Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих

навчальних закладах (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), освітньо-науковій програмі «Право» ДонДУВС.

Авторка дисертації – Оксана ПИСЬМЕНСЬКА, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

**Головуюча на розширеному засіданні
науково-дослідної лабораторії з проблем
запобігання кримінальним правопорушенням
факультету № 3 Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
старший дослідник**

Тетяна ПОНОМАРЬОВА

17 березня 2025 року

Підпис Тетяни Пономарьової засвідчую

**Т.в.о. начальника відділу
документування службової діяльності**

Наталя ХОЗЛУ

